

„Hány ember vagy te?” Mezei Kinga: *Szelídítések*, 2000

GÓLI KORNÉLIA

Az előadás színházkulturális kontextusa

Az 1998/1999-es évad az Újvidéki Színház 25. jubileumának jegyében zajlott. Az évforduló kapcsán Ács Károly leköszönő igazgató nyilatkozott a sajtónak, felsorolva mindazokat a gondokat, melyekkel a színház a kilencvenes évek végén küzdött. Az épület felújítása és a műszaki infrastruktúra korszerűsítése is a tervek között szerepelt. A beruházások közül a hangosítás fejlesztése művészi értelemben is befolyásolta a színház munkáját:

„mikroportokat szereztünk be – ezáltal a színház maga mögött tudja a zenés színdarabok »megszólalásának« gondját. Ez azért volt fontos, mert a zenés darabokat a közönség igényli. Azt hiszem, a jövőben minden évadban legalább egy komolyabb zenés produkciót műsorra kellene tűzni – az igény létezik, s most már a műszaki kívánalmaknak is eleget tudunk tenni.”¹

A zenés műfaj beemelése az Újvidéki Színház repertoárjába jelentős változás volt a műsorpolitika tekintetében, hiszen megalapításának pillanatában az intézmény elsődleges feladatának a kísérletező, kamarajellelű darabok, mindenekelőtt a 20. század második felében létrejött drámák színre vitelét határozták meg az alapítók azzal a szándékkal, hogy ne veszélyeztessék a szabadkai Népszínház látogatottságát. A szocialista Jugoszlávia szétesése után azonban a kisebbségi színházaknak is újra kellett defini-

álniuk helyzetüket és feladatukat. A zenés előadások műsorra tűzésében nem csupán egy műfaji próbálkozást kell látnunk, hanem a háború után Újvidéken maradt kis lélekszámú magyarságnak a megszólítását. Az intézmény vezetősége joggal feltételezte azt, hogy e gesztus által a színház ismét alapvető és elérhető szórakozási, társasági eseményé válhat, mint amilyen 1991 előtt volt. Az ezredfordulón tulajdonképpen a nulláról kellett újraépíteni az Újvidéki Színházat mind a művészi arculat, mind pedig a társulat tekintetében. Az idézett interjúban az igazgató azt is kiemelte, hogy az alapító – a városi önkormányzat – közreműködésének köszönhetően nyolc új munkahely létesült, hét színész és egy dramaturg számára. Ezek a változások lenyomatát adják annak a társadalmi-politikai miliőnek, mely alapvetően befolyásolta a két hivatásos magyar nyelvű vajdasági színház (az Újvidéki Színház és a szabadkai Népszínház) alkotómunkáját a kétezres évek elején. A délszláv háborúk következtében fellépő anyagi és művészi mélyrepülés mindkét színházat érintette. A kisebbségi kulturális intézmények az évezred utolsó évtizedében a fennmaradásért küzdöttek, nem csak az anyagi keretek hiánya, hanem a háború következményeképp megindult elvándorlás miatt is. Franyó Zsuzsanna harminc-hét magyar színészt számol össze, akik a fent említett periódusban elhagyták a Vajdaságot. Távozásukban az volt a legaggasztóbb, hogy nagyjából mindannyian a közép-nemzedékhez tartoztak.

„Egy színház igazán akkor működőképes, ha jelen van minden nemzedéke. Hisz örök igazság, hogy nem játszhat

¹ MIHÁJLOVITS Klára és KONTRA Ferenc, „Évforduló előtt”, *Magyar Szó*, 1998. máj. 31., 13.

minden szerepet mindenki korától nagyon eltérő szerepkörből. Márpedig napjainkban előállott egy olyan színházi paradoxon, amikor a legfiatalabb nemzedék kénytelen eljátszani a legidősebb nemzedék szerepkörét, jobbik esetben a középemzedékét. Ebből a tényből, vagyis abból, hogy nincs középemzedékünk, az következik, hogy még jó ideig nem lesz idős korosztály sem. Ilyen körülmények között egyre nehezebb lesz majd színházat csinálni.”²

Még egy fontos változás történt a jubileumi évben az Újvidéki Színházban; 1998 decemberében igazgatóváltásra került sor. Az évadot megtervező és elindító Ács József helyére Vicsek Károlyt nevezte ki Újvidék város képviselő-testülete. Vicsek igazgatói tevékenysége alatt az Újvidéki Színház ismét bekerült a szerbiai és magyarországi szakmai köztudatba. Az ő nevéhez fűződik az első Vajdasági Magyar Drámaíróverseny³ megrendezése, valamint az intézmény társadalmi szerepvállalásának hangsúlyozása a NATO-bombázások valamint a 2000-es kormányellenes tüntetések idején. Fontos kiemelni, hogy az új igazgató teret és lehetőséget biztosított a pályakezdő művészek szárnypróbálgatásainak. Ennek köszönhetően jöhetett létre a *Szelídítések* című előadás is Mezei Kinga rendezésében. Számtalan díj, vendégszínház és a szerb színházi szakma el-

² FRANYÓ Zsuzsanna, „Rekviem eltávozott színművészeink középemzedékéért”, in *Fészekhagyó vajdaságiak*, szerk. GÁBRITYNÉ MOLNÁR Irén és MIRNICS Zsuzsa, 247–249 (Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2001), 248.

³ A Magyar Dráma Napjának megünneplésére létrehozott rendezvényen három szerző az aznapi *Magyar Szó* napilap egyik kalapból kihúzott címe által inspirálódva, egyetlen nap alatt ír drámát, melyet három rendező a következő napon színpadra állít.

ismerő kritikái bizonyítják, hogy Vicseknek valóban sikerült újra talpra állítani az intézményt. Gerold László is ezt hangsúlyozza a *Magyar Szóban* megjelent összefoglalójában:

„[az elmúlt] másfél-két évadban magához tért, s kivirágzott a néhány évadon át csendesen vajúdó Újvidéki Színház. Kiváló előadások (*Cselédek*, *Emigránsok*, *Medeia tükre*, *Ezredik játszma vége*, *Hat szereplő szerzőt keres*, *Pisti a vérzivatarban*, *Szelídítések*) születtek, kezdő, de máris remek színészeket (Csernik Árpád, Nagypál Gábor, Balázs Áron, Szorcsik Kriszta, Mezei Kinga, Krizsán Szilvia stb.) ismerhettünk meg, akik nem csak játszani tudnak, rendezni is képesek, és nagyszerű sikerekről értesültünk. A Vajdasági Hivatásos Színházak Találkozója⁴ háromszor, a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja⁵ kétszer, a Sterija Játékok⁶ egyszer volt a fiatal, de elhivatott együttes sikereinek színhelye.”⁷

Dramatikus szöveg, dramaturgia

Sziveri János *Szelídítés* című Saint-Exupéry-parafrazisa⁸ csupán kiindulópont volt Mezei

⁴ A Vajdasági Hivatásos Színházak Fesztiválja (Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine) egyike a legelső színházi szemléknek a régióban, 1947 óta létezik.

⁵ A Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja (ma: Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválja) 1989 óta évente megrendezésre kerülő színházi találkozó.

⁶ Az 1956-ban alapított színházi fesztivál célja a nemzeti (jugoszláv, később szerbiai szerzők) drámairodalom alkotásaiból készült színházi produkciók megmértetése.

⁷ GEROLD László, „A *Szelídítések* fogadtatása a szerb sajtóban”, *Magyar Szó*, 2000. júl. 15., 9.

⁸ A szerző Antoine de Saint-Exupéry és René Magritte szellemének ajánlja művét.

Kinga rendező és Gyarmati Kata dramaturg számára, hiszen az 1990-ben fiatalon elhunyt vajdasági költő teljes, lezárt életműve képezi tulajdonképpen a *Szelídítések*⁹ című előadás szövegének alapanyagát. Sziveri elsősorban az Új Symposion folyóirat körüli kultúrpolitikai botrány miatt került a figyelem középpontjába, melynek következtében menesztették főszerkesztői állásából és – felismerve rendkívüli tehetségét – egyedül a szabadkai Népszínház akkori igazgatója, Ljubiša Ristić volt hajlandó alkalmazni mint dramaturgot. Itt mutatták be először *Szelídítés* című dramatikusan költeményét Lality István¹⁰ rendezésében, 1987-ben.¹¹ Az életműben egyértelműen tetten érhető, hogy a színházhoz kapcsolódó munkának köszönhető a dramatikusan művek és hangjátékok felé fordulás. Ezekben a szövegekben újraíródnak, dialógusba kerülnek egymással Sziveri korábbi költeményei. Hasonló elv mentén gondolja újra s fűzi tovább a *Szelídítést Szelídítések* Mezei Kinga és Gyarmati Kata, felhasználva a teljes életművet, felvázolva egy szimbolikus életutat a születéstől a halálig. A dramaturgiai beavatkozást és az eredeti műtől való elrugaszkodást a Sziveri-szöveg és az előadás szereplői közötti eltérés is szemlélteti. Az előbbiben a Repülő emberke, a Kiszróka

⁹ A többes szám is jelzi, hogy átdolgozásról, kibővítésről van szó.

¹⁰ Lality István (1957–2022) rendező, író, festőművész. A szabadkai Népszínház rendezője volt. 1987-ben Döbrenyi Dénes színművészzel megalapították a Nyári Mozi Színházi Közösséget, mely az egyetlen vajdasági független professzionális társulat. Lality a kilencvenes évek elején a Dominikai Köztársaságba költözött, ahol festőművész és galelista lett.

¹¹ Később, 1988-ban a *Jámbor koponyák* (R. Csizmadia Tibor) című művét állították színpadra, majd a költő halálát követően *SZ. J. – Élet és idő* címmel készített összeállítást Sziveri műveiből Ljubiša Ristić rendező.

(Táncosnő), a Szelíd női hang, a Dühödt férfihang, a Közömbös hang és a Dalnok szólalnak meg. Felsorolásuk után a szerző a következő megjegyzést teszi:

„KISRÓKA tkp. REPÜLŐ EMBERKE társa – tánccal és mozgással követi *némán* annak játékát. A HANGok magnóról hangoznak el, de árnyékként a színen is megjelenítődnek, azzal, hogy SZELÍD NŐI HANG lényegében KISRÓKA elidegenült hangja. A DALNOKnak összekötő szerepe van színtér és nézőtér között. Lanton kíséri énekét, miközben a közönség között sétál.”¹²

Sziveri ebben az oratorikus jellegű művében lírai nyelven próbálja érzékeltetni az identitás képlékenységet, a lét és nemlét közötti definiálhatatlan állapotot. A repülés, a köztetes állapotban való létezés a mű visszatérő motívuma.

A Mezei Kinga és Gyarmati Kata által megalkotott előadásszövegnek a Kalapos férfi, a Kalapos nő, az Emberke, a Mázsás bácsi, Feri, Narancs mama és a Kiszróka a szereplői. Narancs mama alakját a szerző első kötetében, a *Szabad gyakorlatok*ban (1977) található narancs-ciklus inspirálta. Míg Sziverinél az auditív érzékelés határozza meg a szereplőket, az előadásszövegben a vizualitásra helyeződik át a hangsúly. A *Szelídítések* fragmentált szerkezetében a költemények mellett a Kalapos férfi és a Kalapos nő, Feri és a Mázsás bácsi valamint az Emberke és a Kiszróka kettősei, a zene és a mozgás kompozíciói szerveződnek jelentésképzővé, így a befogadói értelmezés nem a verbalitás talaján nyugszik, hanem a szöveg, képek és hangok asszociációs rendszerében jön létre. En-

¹² SZIVERI János, „Szelídítés”, in SZIVERI János, *Művei*, szerk. REMÉNYI József Tamás, 283–294 (Budapest: Gondolat Kiadó, 2011), 284. Kiemelések az eredetiben.

nek jelentőségére mutattak rá a szerb ajkú kritikusok is:

„Ez az egységes és provokatív előadás egyszerre tekinthető a költői opus előtti tisztelgésnek és a színház lényegét megismerni kívánó lázas kutatásnak. Maguk mögött hagyva a színház sztanyiszlavszkiji hagyományát vállalkoznak az artaud-i kísérletre, melyben a szó mozdulat, vizuális jel, absztrakt kép lesz.”¹³

Különösen fontos a következő visszajelzés, mely aláhúzza, hogy az előadás vizuális és zenei világa tökéletesen értelmezhető a verbális eszközök nélkül is. „A *Szelídítések* érte- se nem ütközött nyelvi akadályokba, jóllehet a színészek anyanyelvükön, magyarul, szó- lalnak meg, de a színpadon a zene, a moz- gás, a fény és más színpadi megoldások, jel- képek »beszéltek«.”¹⁴

A rendezés

Mezei Kinga 1999-ben végzett az Újvidéki Művészeti Akadémia színész szakán, Hernyák György és László Sándor osztályá- ban. A színházi előadásra mint összművé- szeti alkotásra tekint. A *Szelídítésekben*, első kőszínházi rendezésében – ahogyan azóta is – a zene, a képzőművészet és a költészet összjátékával, egymásra gyakorolt hatásával kísérletezik. Ahogyan későbbi előadásaiban, itt is asszociatív módon kezeli az irodalmi alapanyagot. Elsősorban a zeneiség és a lát- vány felől közelít, amikor létrehozza a szín- házi esemény szerkezetét. Mindenekelőtt képekben gondolkodik, és teljesen mellőzi a cselekményközpontú dramatikus színház szabályszerűségeit. A jelenetszerkesztés a már említett oratorikus struktúrát követi,

¹³ Milan Živanović szavait idézi GEROLD, „A *Szelídítések* fogadtatása...”, 9.

¹⁴ Z. T. Mirkovićot idézi uo.

melyet nem csupán az élőzene határoz meg, hanem a folyamatos mozgás is. A mozgás- kompozíciók hasonlóan asszociatív jellegű- ek, mint a tér- és a tárgyhasználat, ahogyan ezt Branislava Opranović újságíró is kiemeli: „Mezei Kinga elkerülte azt a veszélyt, hogy illusztrálja Sziveri János költészetét, ehelyett ezzel a költészettel egyenrangú párhuza- mos, vele korrespondáló világot teremtett – mozgással, zenével.”¹⁵ Ebben a színpadi vi- lágban a különböző művészi kifejezőmódok nem csupán találkoznak, hiszen folyamato- san tetten érhető a lírai és a groteszk elemek termékeny feszültsége. E tekintetben a *Sze- lídítések* megoldásai hasonlóságot mutatnak Nagy József mozgásszínházának formanyel- vével is:

„az eszközök minimalizálása, a szerep- lők és a tárgyak szerves összetartozá- sa, a groteszkre stilizált alakok [mind a Nagy József-i színház vonásai]. De an- nak ellenére, hogy elsősorban a szín- padi nyelv gazdagsága, a színészi ügye- ség és energia érdemel figyelmet, tud- ni kell, hogy ezek a tényezők nem ön- célúak, hanem segítségükkel néhány kivételesen hatásos érzelmi pillanat fogalmazódik meg” – hangsúlyozza Ivan Medenica.¹⁶

Az öltönyös, kalapos figurák megjelenésé- ben szintén felismerhetőek az ugyancsak vajdasági származású koreográfus állandó szereplői, de a kalapokkal történő játék Be- ckett csavargóira is emlékeztet. A Mázsás bácsi és Feri között zajló hierarchiaharc Lucky és Pozzo párosát idézi fel. Kettejük se veled, se nélküled kapcsolatát a rendező humorforrásként használja az előadásban. A szárítókötél körül kerekedő vitájuk mégis morbid végikifejlettel zárul. A jelenet vers- részlettel kezdődik (*Ingyencirkusz Mák Feri-*

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

nek),¹⁷ a Mázsás bácsi kioktató hangnemben, a testi fenyítést sem mellőzve inti rendre a túlbuzgó Ferit, majd a színpad mélyéből előkerül egy szárítókötél, rajta a felcíptetett ruhákkal. A levegőben lengő, száradó ruhák a fent és lent közé rekedt létezés tárgyi metaforái. A két szereplő megpróbálja elhelyezni, felfüggeszteni, kifeszíteni a kötelet a játéktérben, de nem tudnak egyezsége jutni, hol lenne a megfelelő hely. A mozgáskompozíciók során a díszletelemek pozícióját is megváltoztatják a térben. A különböző méretű székekből lépcsőt építenek az asztal mellé. Végül Feri találja meg a kötél ideális helyét, a proscénium egy pontján rögzíti, majd alá helyez egy alacsony széket. A Mázsás bácsival a kötél mögé állnak, majd kirúgják a széket és keresztet vetnek. Az akasztás, azaz kivégzés egy életrajzi eseményt idéz fel. Arra utal, ahogy a hatalom ellehetetlenítette Sziveri Jánost és az Új Symposion szerkesztőségének szinte valamennyi tagját. A Kertész Imre Intézet honlapján megtekinthető egy fotó, rajta három alakkal: balról Sziveri, középen Balázs Attila, jobbról a jelenetkezdő vers címzettje, Mák Ferenc.¹⁸ (Mindannyian a szerkesztőség egykori tagjai.) Balázs épp összekötözi a másik két író nyakkendőit. A fent leírt eseménysort ez a fotó is inspirálhatta, hiszen Mezei Kinga rendezői gyakorlatának éppen ez a legjellegzetesebb vonása: a különböző művészeti ágak felől érkező benyomások, intuíciók, ötletek színpadra alkalmazása. A színházi jelek harmóniájára törekszik, ezért elutasítja azok hierarchiáját.

¹⁷ „Arcomat kezemet habfehér / hamu fedi / elpatkolhatunk a jólétben egyszer / még mi is Feri / De mielőtt kinyiffanok sír / kövembe kevélyen belevésem / SZIVERI JÁNOS VOLTAM / EZ VOLT BÜNTETÉSEM”

¹⁸ sz. n., „Sziveri János. 1981–1982.”, *Kertész Imre Intézet*, hozzáférés: 2024.05.01,

<https://www.kerteszintezet.hu/sziveri-janos/sziveri-janos-eletrajz/v/326/>.

Színészi játék

„Kollektív színházi tett...” – írja Gerold László az előadásról.¹⁹ A színészi munkát precízen megkomponált kooperáció jellemzi. A kezdetben még kocsmában lézengő öltönyös alakok egy idő után másféle minőségükben mutatkoznak meg a színen. A Kalapos férfi (Balázs Áron) és a Kalapos nő (Szorcsik Kriszta), valamint az Emberke (Nagypál Gábor) és a Kistróka (Mezei Kinga) a férfi-nő kapcsolat különböző variációit jelenítik meg, míg Feri (Szabó Attila) és a Mázsás bácsi (Magyar Attila) valamiféle ellentmondásos barátság dinamikáit, illetve az okos bohóc és a buta bohóc kettősének sztereotípiáit építik bele játékukba. A rendezői koncepciónak megfelelően csak Narancs mama (H. Faragó Edit) marad kívülálló, aki „egészen más hangon, más stílusban más formában szólal meg,” más színészi jelrendszert használ, mint partnerei.²⁰ Gerold László szerint

„puszta jelenlétével is figyelmeztet a színpadon felvillanó [...], mindannyiunk életében megisméltlődő pillanatok parányiságára és végtelenségére, mondhatnánk, örökkévalóságára: a Létre, amibe [ugyanúgy] beletartozik a halál is, nem csak a születés, a szerelem, a mámor, vagy két ember (férfi és nő, apa és fiú) kapcsolata, akárcsak – történetesen éppen, de semmi esetre sem véletlenül – egy kocsmái közösség.”²¹

A kritikusok egybehangzóan dicsérik és üdvözlik a lelkes fiatal társulatot és aláhúzzák

¹⁹ GEROLD László, „Léthuzatban (Sziveri János: *Szelídítések*)”, *Híd* 64, 5. sz. (2000): 333–335, 334.

²⁰ KOPILOVITY Hajnalka, „Egy gyönyörű költői est: Egy fiatal alkotó letette névjegyét: Nánay István színikritikus nyilatkozik a *Szelídítések*ről”, *Magyar Szó*, 2000. dec. 14., 11.

²¹ GEROLD, „Léthuzatban...”, 334–335.

azt a rendkívül pontos összjátékot, mely a régió színházi együtteseire nem kifejezetten jellemző. Szinte egyedüli problémaként merül fel, hogy a csaknem „állandó, sokszor gyors tempójú mozgás, az olykor nehéz, akrobatikus lengés stb. közben elhangzó szövegmondás olykor megsínylette a nagyot akarást: halkká, követhetatlenné, másodrangúvá vált.”²²

Az Újvidéki Színház színészegyüttesének tagjain kívül Szabó Attila, a színház fiatal kellemese is szerepet kapott az előadásban. Esetében olykor érzékelhető a színpadi tapasztalat hiánya, főként a dikció terén. A többi szereplő a szövegmondás, az ének és a színpadi mozgás technikai követelményeinek tekintetében is kiemelkedő alakítást nyújt.

Színházi látvány és hangzás

Az üres színpad mélyében foglalnak helyet a zenészek, akik mindvégig követik az előtérben zajló játékot. Jelenlétükkel nem befolyásolják a cselekményt, de mégis érezhető a színészi játék és a zenei futamok tökéletes összhangja. A zenei hatás nem aláfestő vagy kiegészítő, hanem szerves része a színpadi eseménynek.

A játéktér tetejét ejtőernyőszerű anyag borítja be, szimbolikusan megakadályozva így a felrepülés lehetőségét. Saint-Exupéry pilótájának elveszettségét, a földet ért, de tétova ember asszociációját idézi elő a nézőben ez a díszletelem. A sötét színpadon egy-egy fénycsóva világítja meg a pillanatokra megjelenő szereplőket. „Csontkopár ez a hely” – mondja az Emberke, s valóban csak percekkel később népesül be a tér, mikor a szereplők összetalálkoznak a biztonságot nyújtó közösségben, azaz a kocsmában. A

többször visszatérő kocsmai miliő díszletelemei az asztal és néhány különböző méretű szék, melyeket a szereplők hoznak be magukkal pontosan megkomponált mozgássor aktusaiként.

A színpadon jelenlévő folyamatos mozgás nem csupán a színészek táncmozdulatszerűen rögzített mozdulatainak, hanem a húzókra függesztett trapézszerű csöveknek is köszönhető, melyek olykor hintaként funkcionálnak, szimbolizálva ezzel a föld és az ég közötti lebegést. A felfüggesztett csövek nyílásaiban apró világítótestek vannak, melyek csodálatos imitációját nyújtják a csillagos éjszakának, ezzel utalva Sziveri János egyik leghíresebb versének, a *Bábelnek* a kezdősorára: „Lengő lófejek a csillagok”.

Narancs mamát és a Kisrókát kivéve valamennyi szereplő öltönyben és kalapban van. A pasztelles árnyalatokat és a szürke szín dominanciáját Narancs mama sárga, krinolin jelmeze töri meg, ezzel is hangsúlyozva, hogy a megjelenített viszonyrendszereken kívül helyezkedik el, de hozzá kapcsolódik a kezdet és a vég, a születés és a halál. Ő indítja útjára a Kisrókát, majd az előadás végén ő viszi magával Kisróka élettelen testét. Szimbolikus összetartozásuk jeleként is értelmezhető, hogy a Kisróka jelmezében is a narancssárga szín dominál.

A visszafogott színhasználat következtében az előadás egyik jelenete különösen hangsúlyossá válik. A Kalapos nő zakója alatt sárga színű felsőt rejteget (valójában egy sárga színű anyagot, amit többször a mellkasa köré tekert), melytől a Kalapos férfi szabadítja meg. A kiszabadított, láthatóvá tett női test érzékisége új tartalommal tölti meg a két szereplő viszonyát.

Az előadás hatástörténete

A *Szelídítések* számos szerbiai és magyarországi fesztiválon szerepelt nagy sikerrel. A kisvárdai Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválján a legjobb előadás díját, a gödöl-

²² JÓDAL Rózsa, „(Vers)szelídítések: Az Újvidéki Színház negyedik bemutatójáról”, *Magyar Szó*, 2000. ápr. 20., 10.

lői 12. Országos Stúdiószínházi Találkozón pedig a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának fődíját érdemelte ki. Mezei Kingát 2001-ben Sziveri János-díjjal tüntették ki. A 2000-es évi Sterija Játékok versenyprogramjába is beválogatták a produkciót, ahol Mezei Szilárdnak a zenéért, Szorcsik Krisztának és Nagypál Gábornak pedig a színpadi mozgásért ítélte díjat a szakmai zsűri.

1993 óta először történt meg, hogy az Újvidéki Színház előadása bekerült a Sterija – az egyik legrangosabb szerbiai színházi találkozó – versenyprogramjába.²³ Ez a játékalkalom ismét felkeltette a szerb színházi szakma érdeklődését a magyar nyelven játszó színház iránt. Ennek jelentőségét Ivan Medenica, színházi szakíró, egyetemi tanár méltatta a fesztivál Közlönyében:

„társadalmi és művészi szempontból egyaránt, általában a rendezvény jövőjét illetően tekinthető meghatározónak a *Szelídítések*. Amikor társadalmi szempontot említek, arra gondolok, hogy mindössze öt percre nyire a Szerb Nemzeti Színháztól, ahol ez a fesztivál zajlik, ilyen színházi esemény történik, ilyen jelentős művészi projektum létezik, s mi erről semmit sem tudunk. Gondolom, talán ebben az országban is eljön az idő, amikor a kulturális értékek közötti különbségek egymás jobb megismerését segítik, s nem megosztottságot eredményeznek, nem a nemzeti azonosságtudat kutatásába való bezárkózáshoz vezetnek. Kell az azonosságtudat, de nem köldöknéző formában, hanem hogy önmagunkat párhuzamba állíthassuk másoknak a miénkhez hasonló, attól különböző szellemi értékeivel, azokéval, akik itt élnek velük. Ezért gondolom, hogy az Újvidéki Színház előadásának műsorba ik-

²³ 1993-ban a *Lappangó* című előadással szerepeltek a fesztiválon (r. Merő Béla).

tatása [...] hozzájárulhat ahhoz, hogy egy nemzeti fesztivál felülbírálja a nemzeti hagyományhoz való viszonyt.”²⁴

A *Szelídítések*, majd később a *Pác*²⁵ című előadás rendkívül pozitív fogadtatásának eredményeképp Mezei Kingát a belgrádi Népszínház is vendégrendezőnek hívta 2004 tavaszán.²⁶ Mezei munkáját a mai napig az a színpadi összművészeti játék jellemzi, mely már a *Szelídítések*ben is megjelent. Számos korábbi előadása után a közelmúltban egy trilógiával lépett közönség elé, melynek darabjai a költészet és képzőművészet összefonódásából jöttek létre. Az *Éjjel*ben (2019) Pilinszky János és Mezei Erzsébet, az *Élőhomokban* (2021) pedig Tolnai Ottó és Petrik Pál alkotásai kerültek dialógusba, majd a trilógia harmadik részében, a *Hidegpróba* (2023) című előadásban a rendező ismét Sziveri János verseinek keserűen ironikus világából inspirálódott, s ezt ötvözte Benes József képeivel.

Az előadás adatai

Cím: *Szelídítések*. Bemutató dátuma: 2000. április 13. Bemutató helyszíne: Újvidéki Színház, Újvidék. Rendező: Mezei Kinga. Szerző: Sziveri János művei alapján Mezei Kinga és Gyarmati Kata. Dízlettervező: Mezei Kinga. Jelmeztervező: Janovics Erika. Dramaturg: Gyarmati Kata. Zeneszerző: Mezei Szilárd. Színpadi mozgás: Nagypál Gábor és Szorcsik Kriszta. Rendezőasszisztens: Gyarmati Kata. Társulat: Az Újvidéki Színház társulata Színészek: Balázs Áron (Kalapos férfi), Szorcsik Kriszta (Kalapos nő), Nagypál Gábor (Emberke), Magyar Attila (Mázsás bá-

²⁴ GEROLD, „A *Szelídítések* fogadtatása...”, 9.

²⁵ Hamvas Béla *Karnevál* című műve alapján (Újvidéki Színház, 2002.)

²⁶ A belgrádi Népszínház kisszínpadán *Tišina treznih (Józanok csendje)* címmel rendezett előadást Csáth Géza művei alapján.

csi), Szabó Attila (Feri), H. Faragó Edit (Narancs mama), Mezei Kinga (Kisróka). Zeneszek: Koberszky Márta (fuvola), Robert Nadj (brácsa), Mezei Szilárd (brácsa), Rind Anzelm (cimbalom), Ištvan Čik (ütőhangszerek).

Bibliográfia

FRANYÓ Zsuzsanna. „Rekviem eltávozott színművészeink középnemzedékéért”. In *Félszekhagyó vajdaságiak*, szerkesztette GÁBRITYNÉ MOLNÁR Irén és MIRNICS Zsuzsa, 247–249. Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2001.

GEROLD László. „A Szelídítések fogadtatása a szerb sajtóban”. *Magyar Szó*, 2000. júl. 15., 9.

GEROLD László. „Léthuzatban (Sziveri János: *Szelídítések*)”. *Híd* 64, 5. sz. (2000): 333–335.

JÓDAL Rózsa. „(Vers)szelídítések: Az Újvidéki Színház negyedik bemutatójáról”. *Magyar Szó*, 2000. ápr. 20., 10.

KOPILOVITY Hajnalka. „Egy gyönyörű költői est: Egy fiatal alkotó letette névjegyét: Nánay István színikritikus nyilatkozik a Szelídítésekről”. *Magyar Szó*, 2000. dec. 14., 11.

MIHÁJLOVITS Klára és KONTRA Ferenc. „Évforduló előtt”. *Magyar Szó*, 1998. máj. 31., 13. sz. n. „Sziveri János. 1981–1982.”. *Kertész Imre Intézet*. Hozzáférés: 2024.05.01. <https://www.kerteszintezet.hu/sziveri-janos/sziveri-janos-eletrajz/v/326/>.

SZIVERI János. „Szelídítés”. In. SZIVERI János, *Művei*, szerkesztette REMÉNYI József Tamás, 283–294. Budapest: Gondolat Kiadó, 2011.